

להבות אש קודש

לקט מתורתם של קדושי ושרידי השואה

ראש השנה

עירבוב המקטרג שחושש שהוא ירבה זכויות ישראל¹

בעקידת יצחק לרב יצחק מנחם דאנציג האדמו"ר מאלכסנדר זצ"ל הי"ד במאמרי ראש השנה כותב וז"ל²:

ערוב עבדך לטוב אל יעשקוני זדים (תהלים קי"ט קכ"ב, מהפסוקים שנאמרים לפני תקיעת שופר). י"ל עפ"י מה דאיתא בגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) למה תוקעין ומריעין כשהן יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין, כדי לערבב את השטן. [ע"כ מהגמרא] ומבואר בספרים הקדושים הענין כזה כי מזה שישראל מרבים בתקיעות מוכה שהם מחבבים את המצוות ועושים תשובה מאהבה, וא"כ זדונות נעשו להם זכויות כמבואר בגמרא (יומא פ"ו ע"ב) על כן נתערבב השטן ונסוג אחר מלהשטין בעת הדין, כי אם יביא עוד זכויות וישראל עומדים בתשובה מאהבה, הרי הוא מוסיף להם עוד זכויות, ומתערבב ואינו יודע מה לעשות.

וזהו שאנו מבקשים בעת התקיעות 'ערוב עבדך לטוב' רבוננו של עולם, תערבב את השטן באופן שיהיה טוב לנו לעבדך, ובנוסף לזה 'אל יעשקוני זדים' היינו שלא תקח מאתנו הזכויות אשר נתהפכו לנו לטובה מן העבירות ע"י התשובה מאהבה. עכ"ל הרב מנחם יצחק אדמו"ר מאלכסנדר זצ"ל הי"ד.

זכירת יום ראשון לבריאה כדי לראות זכויות ישראל העתידיות

מראשית כזאת הודעת ומלפנים אותה גלית, זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון, כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (מתוך תפלת ראש השנה)

סמוך לדברי הרב מנחם יצחק מאלכסנדר זצ"ל הי"ד, נראה את דברי אביו הרב שמואל צבי בעהמ"ח תפארת שמואל מאלכסנדר זצ"ל, רבים מצאצאיו עלו על המוקד בתקופת השואה, אחד מהשרידים הבודדים שנותרו הוא הנין יחיאל מנחם זינגר ז"ל שהוציא לאור מחדש את הספר תפארת שמואל בברוקלין תשכ"ט.

כותב התפארת שמואל במאמרי ראש השנה (מאמר ח') וז"ל³: אולי כמו שכתבו בספרים הקדושים על הכתוב (תהלים קכ"א א'-ב') שִׁיר לְמַעְלֹת אֲשָׁא עֵינֵי אֱלֹהֵהֶם מֵאֵין יְבֹא עֲזָרִי. עֲזָרִי מִעַם ה' עֲשֵׂה שְׁמִים וְאָרֶץ. להתבונן למה תואר את ה' יתברך בכאן בשבח שעשה את השמים ואת הארץ, ומי לא ידע בכל אלה כי ה' עשתה זאת? ופירשו כי שיר הוא למעלות של ישראל, איך גדלה מעלותן לפני ה' יתברך, כי הנה כל האומות כשמצטרפים לישועה עם אחד נגד חבירו, הנה יבוקר פנקסיהם אם יש בידם איזה זכות ראויים להושיע ובאם לא ימצא להם איזה זכות אין להם תשועה. מה שאין כן ישראל כשצריכים לישועה הגם שח"ו אין בידם זכות שיזכו לנס, הנה תעמוד להם זכות המצוות שעתידין לעשות אחר הישועה כי למודים הם כך, וכמו שהיה בבריאית עולם שעדיין לא היו ישראל במציאות שיפריחו מצוות ומעשים טובים, ואעפ"כ עלתה במחשבתו יתברך שמו מה שעתידין ישראל להפריח מצוות ומעשים טובים, היא שעמדה להתעוררות בריאת עולם, וכמו שאמרו חז"ל ישראל עלו במחשבה בראשית, בשביל ישראל שנקראו ראשית, וזה"פ שהיא מעלת של ישראל ביהוד שגם השמים וארץ נבראו בזכות ישראל הגם של"ה [שלא היה] עדיין זכות בידם מה שעתידין לעשות, ובכך עשה ה' יתברך ברוב רחמיו וחסדיו את יומא דדינא יומא טבא דראש השנה ביום

¹ עריכת הגליון והלימוד בו לקיים מצות בוראי יתברך, ולעילוי נשמות הורי היקרים אודים מוצלים מאש, אבי מורי ר' מנחם אהרן ב"ר טוביה ז"ל, אמי חוה בת ר' יהודה ז"ל. חותני הרב מנחם ב"ר יצחק (חבה) חותנתי זהבה בת רבקה ז"ל ובנם משה יצחק ז"ל. פייגא סוסה בת ר' יעקב זאב ז"ל היא ובעלה הרב יחזקאל ב"ר אפרים שמואל (ריבל) אודים מוצלים מאש נפטרו ללא זשי"ק. הרב חיים קלמן ב"ר נתן נטע שלג זצ"ל נפטר ללא זשי"ק. יהודה הי"ד בן הרב מרדכי יבלחטווי"א (דימנטמן). שלומית בת יהודה (מן) ז"ל נפטרה ג' בתשרי תשפ"ב.

שנבראת העולם למען יתעורר הזמן והזכות שהוא כאשר גם בשעת שנבראת העולם שעדיין ל"ה (לא היו) ישראל במציאות שיפרחו מצוות ומעשים טובים ואעפ"כ עלתה במחשבתו יתברך שמו מה שעתידין ישראל להפריח מצוות ומעשים טובים, כן בראש השנה שכל העולם עוברין לפניו כבני מרון, וימי לא יפקד כהיום הזה, יתעורר ג"כ באם ח"ו לא יהיה להם זכות כעת לזכות בדין, אזי יעמוד להם זכות העתיד להיות להם כמו שהיה בשעת בריאת העולם.

וזה"פ [וזה הפירוש] מראשית כזאת הודעת ומלפנים אותה גלית זה היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון, שיתעורר כח שהוא מיום הראשון מבריאת העולם שעמד להם זכות העתיד. **עכ"ל התפארת שמואל.**

הזכרת עקידת יצחק היא עירבוב המקטרג

הגמרא (ראש השנה ט"ז ע"א) למה תוקעין ומריעין כשהם יושבין ותוקעין ומריעין כשהן עומדין? כדי לערבב השמן. רש"י (ד"ה כדי לערבב) כדי לערבב שלא ישמין כשישמע ישראל מחבבין את המצוות מסתתמין דבריו. כותב על כך הרב חיים אלתר פנט זצ"ל אוד מוצל מאש בספרו תפוחי חיים מועדים (תשרי) וזל"ה ק:

והנה בכל הדורות ובפרט בדורנו דור השואה שכל אחד קיים עקדת יצחק בפועל, ולא רק בן אחד, וכטענת חנה בשבעת בניה (ראה גימטין נ"ז ע"ב) וא"כ למה צריכים לזכרון עקידת יצחק, וא"כ נהיה פטורים מתקיעת שופר. וזהו שאלת הגמרא כי ברא כרעיה דאבוה, והיינו שעליהם עומד, ואם נלקחו בניו נשאר בלי רגליים וכרעיים ואינו יכול לעמוד רק לשבת, וזה שאמר בשלמא אם 'עומדים' פירוש שלא הקריבו בניהם והם חיים וקיימים י"ל טעם התוקעין לזכירת עקידת יצחק, אבל במצב של 'יושבים' שכולם הקריבו בניהם בכל מיתות משונות ואכזריות על קידוש ה', ואלו שנשארו נשארו 'יושבים', למה זקוקים להזכיר עקידת יצחק, ולמה תוקעין כשם יושבים וכשהן עומדין, והלא אין טעם דעומדין שייך ביושבין (ועיין בר"ן שפירש דמיושב הוא העירבוב) על זה אמר להראות חיבוב המצוה, שאעפ"י שאנו פטורים מטעם הנ"ל, בכל זאת מקיימים כמו במצב 'עומדין'.

ובזה נסתתמו טענותיו של השמן, כי אנו מקיימים מפני 'שרחמנא אמר תקעו' [ראש השנה שם] אף בלא טעם אלא כחוק, וזה שאמר הכתוב (תהלים פ"א ה') כי חק לישראל הוא וכו'. וכן מ"ש [מה שאומרים] בתפילה 'באין מליץ יושר וכו' תגיע ליעקב דבר חוק ומשפט וכו' וזה שאומרים ותראה לפניך עקידת יחיד, ובכל זאת רחמת, וכ"ש [וכל שכן] אנו שהבאנו הרבה עקדות. **עכ"ל הרב חיים אלתר פנט זצ"ל בספרו תפוחי חיים.**

השופר מגלה חרות הלב

דרשות אמרי יהודה רבי יהודה סגל רוזנר² מסקלחיד דרשות לימים נוראים שני של ר"ה שנת תש"ג:

דבר אל בני ישראל לאמר בחדש השביעי באחד לחדש יהיה לכם שבתון זכרון תרועה (ויקרא כ"ג כ"ד) אבל מלכות לא שמענו ת"ל ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו (במדבר כ"ג כ"א) זה שופר ומלכות. ר' נתן אומר אינו צריך שהרי כבר נאמר ותקעתם בחצוצרות הרי שופר, והיו לכם לזכרון זה זכרון, אני ה' אלקיכם זה מלכות. אם כן מה ראו חכמים לומר מלכויות תחילה ואחר כך זכרונות ושופרות אלא המליכהו

² הרב יהודה סגל רוזנר (תרל"ד-י' בסיון שבועות תש"ד) בצעירותו למד אצל אביו הרב מאיר יששכר בער, ואח"כ אצל הרב שמחה בונם סופר ה' שבט סופר, נכדו של החת"ס סופר. כבר בילדותו כשלא הבין סוגיה על בוריה כרצונו הטהור, היה בוכה ומתחנן ומבקש מה' שיאיר עיניו במאור תורתו. היה מברר הלכה ביסודיות עד שהיתה מחוורת כשמלה. בהקדמת ספרו אמרי יהודה סוגיות כתב על החיוב ללמוד ההלכות הקבועות וקיימי משרשן. הגם שא"א ללמוד כל הלכה והלכה ממקורה, עכ"פ ההלכות אשר המה שרש ענינים צריך לידע מקורה וסברתה, כי לולא זאת כמעט כל הלכה והלכה היא אצל אדם כמו גזירת הכתוב, וא"א לו ליתן מועצות ודעת בשום ענין חדש אשר אינו מפורש כ"כ, איך ידמו ואיך ומהיכן ילמדנו, ותורה עניה במקום אחד ועשירה במקום אחר וכו', עכ"ל. הקדמה ארוכה ומופלאה

לבסוף נתמנה לרבנות בסקלחיד שבהונגריה שם הקים ישיבה ובה העמיד תלמידים גדולים בתורה ויראה, ביניהם הרב אברהם יצחק קאהן זצ"ל לימים אדמו"ר תולדות אהרן בירושלים. הרב יהודה זאב ליבוביץ זצ"ל דמות פלאית שסמוך לראש השנה בכ"ז באלול יום הסתלקותו. עבר את מדורת האש של השואה ולא זכה לזשי"ק. דרשותיו אותן נשא העלן על הכתב אך הן מעט מזער מכתביו שעלו בלהבות עם מחברם. הדרשה האחרונה שכתבה היא בר"ח אייר תש"ד כחודש לפני העלותו בסערה עם אשתו הרבנית, בנו הרב שמואל חיים עם זוגתו וחמשת ילדיהם.

עליך תחילה ואחר כך בקש מלפניו רחמים כדי שתזכר לו ובמה בשופר של חירות ואין שופר אלא של חירות שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול. (ספרי בהעלותך ע"ז)

...הנה ענין של חירות הוא דבר גדול אצל כל בעל חי, כי גם הצפור כשיסגר בכלוב אפילו יהיה של זהב וכל טוב בו, אעפ"כ יבקש מקום פליטה ויפרח לכאן ולכאן למצוא פתח לחירותו, והאדם שהוא בר דעת בודאי קשה עליו מה שמוגרים עליו את הדלת ומעכבין אותו מלעסוק בכל מה שהיה חפץ, וכאשר אנו רואים, אכן ילמוד האדם מזה כי כמו שקשה עליו העדר החירות, כן קשה לנפשו ולנשמתו אם אין לה החירות, ומה הוא החירות של נפשו ונשמתו ושלא יהיה רצון מוחו כמו בבית האסורים (כמו שאיתא במדרש בראשית רבה (ל"ד י) שרשעים הן ברשות ליבן. פירוש שחפץ הלב ישלם על רצון המוח...ודוד המלך ע"ה סיים כי רצונך אלקים הפצתי, כי הרג את היצר הרע (ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה) וע"כ גם חפץ הלב רוצה ג"כ רק מה שהוא רצון הבורא ברוך הוא).

וזה שאמר הכתוב מכל משמר נצור ליבך, שלא יהיה לכו כבר גם במשמר, היינו היינו שיחפץ רק מה שרצון המוח מסכים עליו (כמו בדוד המלך ע"ה) כי ממנו תוצאות חיים, כי אם הלב רוצה רק את הטוב אז יצא מכח אל הפועל החיים האמיתיים, וזה בשופר של חירות. וסיים ע"ז [על זה. ספרי המ"ל] ואין שופר אלא של חירות, הרמז כי הקול הפנימי היוצא מהשופר ומעורר את האדם להוציא מכח אל הפועל הפצו ורצונו הנפשי הפנימי שנאמר והיה (ישעיהו כ"ז י"ג) וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל. היות כי הגם כי עתה יוכל האדם להבין ולהשכיל את החירות הנפשי כפי שילמוד דעת שישתדל להבין ולהשכיל בדבר ה', כפי שילמוד דעת שישתדל להבין ולהשכיל בדבר ה', אכן החירות האמיתי וההשגה השלימה אמר הנביא שתהיה רק בעת שיתקיים ומלאה הארץ דעה, אז יתקע בשופר גדול כי אז יהיה חירות הגדול האמיתי.

מהלך מועדי תשרי

האדמו"ר מסלונים הרב שלמה דוד יהושע זצ"ל הי"ד אשר מעט משרידי תורתו, נלקטו לספר בסוד קדושים³ (חלק מכתבי קודש) כותב באגרת שנכתבה בעשרת ימי תשובה שנת תרצ"ה ונשלחה לחסידי סלונים שעלו לארץ ישראל וזלה"ק:

...ראש השנה בחינת זריעה, היום הרת עולם, מקודם ימי אלול בחינת חרישה, לעשות מקום לזריעה וראש השנה הזריעה במלכיות ובעול מלכות שמים, ועשרת ימי תשובה ההגדלה במדותיו, ויום כיפור החתימה, חותמו אמת. כמו דבר יקר חותמין שלא יגע בו יד זר, ואמת אינו מתחלק, וזה שלימות הכלי שיוכלו להכיל החסידים היוורדים בחג סוכות להרשים האור בפנימיותו, ואח"כ שמיני עצרת אתה הראית לדעת. וזה בַּחֲכֻמָּה יִבְנֶה בֵּית (משלי כ"ד ג') זה ראש השנה, וְבַתְּבוּלָה יִתְבַּוְּנֶן – יום כיפורים, וְבִדְעַת הַדָּרִים יִמְלֹא סוּכּוֹת ושמיני עצרת, כי ה' הוא אלקים אין עוד מלבדו. ואם מעייתי יהי רצון כאילו לא אמרתי דבר, והרהורם ירחמי וסליחתו תקדמני. עכ"ל הרב שלמה דוד יהושע זצ"ל הי"ד.

³ הספר זכרון קדוש קדם לספר זה (יצא לאור ע"י ישיבת בית אברהם סלונים ירושלים). אך בספרנו זה בסוד קדושים ותולדותיו בהרחבה רבה וכן דברי תורה ומכתבים רבים נוספים, כדוגמת המאמר שהובא לעיל. הספר נערך ע"י משפחת וינברג יצא לאור ע"י מכון שיחות קדוש סלאנים, ירושלים תשפ"א.

⁴ האדמו"ר הרב שלמה דוד יהושע המכונה בסלונים מוהרשד"י. נולד בשנת תער"ב, היה בנו יחידו של ה'בית אברהם'. דור רביעי בן אחר בן בשושלת של מייסד חסידות סלונים 'יסוד העבודה'. בעל מח חריף ומעמיק יחד עם רגש לוחט וסוער, התקפות וההכנעה השתלבו בנפשו כאחת. לאחר הסתלקות אביו בתרצ"ג הכתירוהו כאדמו"ר, בין גדולי החסידות הרב משה קליערס שהיה רבה של טבריה. קיבל על עצמו נהול הישיבה 'תורת חסד' בברנוביץ (אותה תקופה שימש בקודש הרב אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד, היו קשורים ביניהם) וכן ניהול כולל 'יריסקין' בארץ ישראל. בעת הפרעות בארץ ישראל (תרצ"ו-תרצ"ט) ויהודים רבים נרצחו ע"י הפורעים הערביים, היו ביניהם מחסידי סלונים, והרוח היתה שפופה, הוא ניצב עודד והפיח תקווה.

אותן שנים עולה המפלצת הנאצית בגרמניה, ועם פרוץ מלחמת העולם גם בתקופות הקשות הפיח בחסידיו רוח חיים, ובפורים ת"ש אמר כי 'בן המלך שהוא בעצם חלק מאביו, אינו משתנה במהותו בכל מצב, וכל כמה שישפילוהו ויבזהו, צריך תמיד לזכור שהוא בן מלך!' גם לאחר הירצחם של אשתו עם בתו היחידה ואמו, לא נפל ברוחו התחזק בה' וחזק הסובבים אותו. כאשר גברו ועלו השלהבות ניסו לשכנעו חסידיו מארץ ישראל שיעלה אליהם, ולאחר שהחליט בהסוסים רבים להיענות לבקשתם, כשנודע הדבר לחסידיו בברנוביץ געו בבכי גדולה, שדמעוניהם שימשו כסכר ליציאתו ועזיבתו צאן מרעותו, איתם הובל להריגה ב' מרחשון תש"ד. במכתבו האחרון בפרוס חג הפסח ת"ש כתב: אם כי אתנו מה לומר ולדבר אין כמוכן, והמשכיל בעת ההיא ידום כמו וידום אהרן, אבל לא ידום המזכירים את ה', אל דמי לכם ואל תתנו דמי לו עד ישים את ירושלים תהלה בארץ...עכלה"ק.

תקעו בחודש שופר – מדת הקל וחומר הנלמדת ממונו

תקעו בחודש שופר בפסח ליום חגנו. כי תק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב (תהלים פ"א ד'-ה')

בספר אור פני יהושע (חלק תורה ומועדים) לרב יהושע בוקסבוים⁵ זצ"ל הי"ד אב"ד גאלאנטא פירש וזל"ק: מובא בשם המגיד הקדוש מוה"ר דובער ממוזריטש [המגיד ממוזריטש] כי שלש עשרה מכילין דרחמים הוא נגד שלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן, ומדה ראשונה 'אל' הוא נגד 'קל וחומר'. ואחד מתלמידיו הקדושים פירש בזה הטעם מה שלדשאים יש בהם כח ברפואה, מפני שמידת 'קל וחומר' הוא מעורר רפואות, כמו שנאמר (במדבר י"ב י"ג) אֵל נָא רָפָא נָא לָהּ, והדשאים נתנו קל וחומר בעצמם כמבואר במסכת חולין (ס' ע"א) מה האילנות שאין דרכם בערבוביה נאמר בהם למיניהם, קל וחומר אנו שדרכנו בערבוביה על אחת כמה וכמה⁷. ומפני שנשאו קל וחומר עוררו מידת 'אל' שהיא מידת רפואה.

ופירש בזה אדמו"ר הגה"ק זצ"ל לפי זה מדה שניה שהוא 'רחום' הוא נגד 'גזירה שווה' וידוע כי בר"ה נאמר רק שתי פעמים 'תרועה'⁸ ואנו לומדים גזרה שווה מיובל⁹ לשלשה סדרות של תקיעות. ולכאורה קשה מפני מה לא כתבה התורה גם פעם שלישית אצל ר"ה, ולמה הוצרכה למיילף מיובל בגזרה שווה? אלא היינו טעמא דגלי קרא לגבי יובל כדי למילפי מיובל בגזרה שווה לעורר מדת 'רחום', וזה פירוש הכתוב תקעו בחודש שופר, מילת בחודש איכא לדורשה מלשון 'חדש' היינו תקעו עוד סדרה שלישית, מפני שאנו למדין אותה מיובל,

⁵ הרב יהושע בוקסבוים זצ"ל הי"ד (ח' אדר תרל"ז-כ"ו בסיון תש"ד) נולד בעיר פאפא לאביו רבי יוסף שהיה שליח ציבור וחזן באותה עיר והוא ולאמו מרת מלכה ע"ה. בצעירותו למד אצל רב העיר הרב משה יוסף הופמן זצ"ל שהיה צדיק נשגב תלמיד החת"ס סופר זי"ע"א והמהר"א אסאד זצ"ל. לאחר מכן למד אצל הרב דוד פרידמן אב"ד צעהלים (הונגריה) לאחר שנתיים של לימודים בישיבה קיבל את התואר 'ראש ישיבה' כינוי-תואר הניתן לתלמיד המצויין בישיבות הונגריה. עבודת התפילה היתה מוצקת כזהב טהור לליבו עם עמל התורה. לימים סיפר לבנו במכתב כי בימי בחרותו היו ימים בזמנים אלו [ימי הרחמים והרצון] שהתגולגלתי בדמעות בבקשות ובתחנונות... קיבל גם מהרב שמואל רוזנברג הגאון מאונסדורף זצ"ל מגדולי הונגריה תלמידו של הי"תב סופר (בנו הבכור של הי"תב סופר). ואת רבו זה תיאר יוראו אשר שכנית ה' חופף עליו כל היום.

עם דבקותו ולימודיו ברוב יגיעה ועמל בגפ"ת החלק הנגלה וההלכתי של התורה, הרי שמצא מסילות בלבבו הגדולגם לגדולי החסידות ומתם היו הרב יחזקאל משינוואה (הדברי יחזקאל). והיה הוגה ומעיין בספרי החסידות ומכוון תלמידיו לנהוג כמוהו. את ביתו הקים בתרס"ב עם מרת מרים בתו של ר' מאיר חיים בלוד מהעיר אוהעל, חותנו שהיה ב"ה בעל אמצעים סיפק כלכלתו וכן קנה לו ספרים רבים. במשך שנותיהם זכו להעמיד עשרה צאצאים, שבעה בנים ושלוש בנות. רובם נשאו והקימו בתים אך רוב צאצאיו עלו על המוקד עם כל ילדיהם. שני בניו שנתרו הם הרב יונה בוקסבוים (נפטר בתשס"א) והרב שמואל בוקסבוים (נפטר תשס"ו). שניהם נצלו כיוון שבאותה תקופה שהו בארץ ישראל בישיבתו של מהר"י דושינסקי זצ"ל בירושלים.

באותה תקופה בה הוא מתגדל בא בקשר עמוק עם הרב מרדכי וינקלר ה'לבושי מרדכי' מגדולי הפוסקים בהונגריה שמכניסו ומלמדו דרכי הוראה והנהגה. לאחר עשר שנים שישב סמוך על שולחן חותנו, התהפך עליו הגלגל ולא יכל להמשיך לתמוך בו. כעת מפציעה שמשו של אחד ממאורי התקופה שקובע מקומו בגאלאנטה שבהונגריה, הוא נכנס למלא מקומו של הרב יוסף צבי דושינסקי שעובר לחוסט ובתרג"ב עולה לבקר בארץ ישראל פוגש את הרב זוננפלד זצ"ל, אך הוא נפטר לאחר כמה ימים. ולבסוף הרב דושינסקי נבחר לשמש תחתיו כגאב"ד בעדה החרדית. ומקים את ישיבת בית יוסף צבי, שלימים שם ינצלו שני בניו של הרב בוקסבוים כנ"ל. הרב יהושע בוקסבוים בה' בכסלו תרפ"ב עולה על כס הרבנות בגאלאנטה, בה הוא משמש כרועה נאמן ואהוב לעדתו. בדרשותיו שהיו נעימות ועריבות, גם שדיבר דברי תוכחה מעולם לא קיטר ולא דיבר סרה, ומרגלא בפומיה על מאמר חז"ל טוב שברופאים לגיהנם, גם ברופאי הנפשות עסקין, שצריכים להזהר מאוד בעת תוכחותם מהלבנת פנים וכיו"ב, ולא ישאו עליהם חטא. אחד מהזמנים המיוחדים לדרשות היה ז' באדר שהיה נהוג בכמה קהילות לקבוע ליום הספד לצדיקים שנפטרו באותה שנה.

את ישיבתו שהקים בעמל לבב ונפש והשקיע בתלמידיו תמצית חייו, יד בספור אחד הממחיש מסירותו לתלמידים ע"י הכרת הטוב העצומה שחשו אליו. סיפר גאב"ד ירושלים שפעם בקשו תלמידיו הנשואים לקנות לו בית חדש ואספו כסף לשם כך, אך כשהביאו לו סירב לקבל ואמר להם: הכי תחשבו שאני צריך שתקנו לי בית בעוה"ז, אני צריך שתקנו לי בית בעוה"ב ע"י שתוסיפו בתורה ובמעשים טובים... הרב סירב לקבל את הכסף דרש להחזיר לי כל אלו שנתנו ובייר שאכן כולם קבלו כספם בחזרה. (עמ' ל"ח בחלק התולדות). תורתו ותולדותיו נערכו עפי הספר אור פני יהושע שיצא במהדורה חדשה מורחבת ומאירת עינים, ברוקלין תשפ"ב.

⁶ בספר 'שערי רחמים' לרב יעקב יהושע המבורגר שליט"א הערוך כולו על י"ג מדות הרחמים, הביא באריכות בסוגיא זו (עמ' ש"מ-שמ"ה) וביניהם דברי הבני יששכר מאמרי חודש אלול מאמר ב' אות ז'. מקור ההשוואה בין י"ג מדות הרחמים לי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן היא בזהר אחרי דף ס"ב ע"א ובהזר פנחס דף רכ"ח ע"א. ובבני יששכר שם כתב: הנה המדות שהתורה נדרשת בהם הלא הם תושבע"פ נמסרו מסיני, והמה מכוונים להי"ג מדות של רחמים הנכתבים בתושב"כ, דהיינו כשילמוד האדם מדת קל וחומר מעורר מדת 'אל'... וכשילמוד אדם גזירה שווה מעורר מדת 'רחום' וכן באיך.

בקדושת לוי לפרשת כי תשא ד"ה ויעבור כתב: הכלל כאשר העשיר מרחם על העני צריך העשיר להשוות עצמו ולדבק עצמו בצער העני... כדי לרחם על העני... ונמצא אז העשיר והעני הוא בשווה, וכן כביכול אצל הבורא יתברך, כנאמר (תהלים צ"א ט"ו) עמו אנכי בצרה, וזהו 'רחום'-'גזירה שווה'. [בשם רבו רבי דב בער 'המגיד ממוזריטש' זי"ע]

⁷ וזה לשון קדשה של הגמרא (חולין ס' ע"א): דרש רבי חנינא בר פפא: יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו, פסוק זה, שר העולם אמרו; בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא למינהו באילנות, נשאו דשאים קל וחומר בעצמן: אם רצונו של הקדוש ברוך הוא בערבוביא, למה אמר למינהו באילנות? ועוד ק"ו: ומה אילנות שאין דרכן לצאת בערבוביא, אמר הקדוש ברוך הוא למינהו, אנו עאכ"ו מיד כל אחד ואחד יצא למינו. פתח שר העולם ואמר: יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

⁸ ויקרא אמר (כ"ג כ"ד): בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָכֶם שָׁבוּעוֹת זָכוֹר וְתָרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ. במדבר פינחס (כ"ט א') וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם פֶּלִמְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם.

⁹ ויקרא בהר (כ"ה ט') וְהַעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכַּפָּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל אֲרָצְכֶם.

ולמה **פִּנְיָה לְיוֹם הַנָּנוּ**, למה 'נתכסה' מילת 'תרועה' בר"ה ונכתבה אצל יובל [פרשת בהר] אלא **כִּי חָק ... הוא**, כי 'גזרה שוה' הוא חק שאין אדם דן גזרה שוה אלא אם קבלה מרבו, ממילא כשאנו תוקעין עוד פעם ע"י משפט גזרה שוה שהוא מעורר מדת 'רחום' או משפיע ל **לְאַלְקֵי יַעֲקֹב**, בבחינת תָּנוּ עוֹ לְאַלְקִים (תהלים ס"ה ל"ה), וגם מדת יעקב שהיא 'תפארת' הוא כולל דין ורחמים. עכ"ל הרב **יהושע בוקסבוים** זצ"ל הי"ד.

הבדל בין ישראל לאומות – ראיית האור מההסתר

אֲשֶׁרִי הָעַם יוֹדְעֵי תְרוּעָה ה' בְּאֹר־פִּנְיָה יִחְלְכוּן (תהלים פ"ט ט"ז)

בספר **שבט מישור** לרב **מאיר לייב פרייא**¹⁰ זצ"ל הי"ד כתב במאמרי ראש השנה וזלה"ק:

יל"ד [יש לדייק] מאי טעמא נקט תרועה ולא תקיעה¹¹, וגם הוה ליה למימר הולכין לשון הוה, ולא יחלכון לשון עתיד¹². נראה לפרש הנה הנה קולות של תרועה קצרים, כמו אדם שגונה ומיילל ורומזים על צרות ויסורין. כידוע הנה איש ישראלי כשרואה יסורין באין עליו מפשפש במעשיו וחוזר בתשובה כי יודע ומכיר שהמה שלוחי השגחה העליונה להשיב לב בנים אל אביהם שבשמים. לא כן האומות אף בצר להן אינו עולה על דעתן להטיב מעשיהן ותולות הכל במקרה, וז"ש **אֲשֶׁרִי הָעַם** אלו ישראל, **יוֹדְעֵי תְרוּעָה** שיודעים ומבינים שתְרוּעָה ר"ל [רוצה לומר] הצרות תכליתן – **ה' בְּאֹר פִּנְיָה יִחְלְכוּן**, שילכו מוכאן ולהלאה **בְּאֹר פִּנְיָה ה' עכ"ל הרב מאיר לייב פרייא** הי"ד.

נלקט ונערך בחסד ה' יתברך ע"י יהודה יעקב ברקאי תל ציון כוכב יעקב יע"א 0526514000 Ybarkai6@gmail.com

¹⁰ הרב **מאיר פרייא** (תרל"ח - כ"ו בסיון תש"ד) נולד בעיר סרדהעלי שבהונגריה לאביו הרב **יצחק צבי** שהיה חתנו של ה'כתב סופר'. **רבי יצחק צבי** זכה שבביתו שכנו תורה וגדולה במקום אחד, יחד עם זאת בהיותם אחד מענפי הקודש של החת"ס **סופר** זיע"א, בביתם למרות ויחד עם הגדולה הגשמית, שלטה ההנהגה של 'חדש אסור מן התורה' כמפורסם מהנהגתו של החת"ס סופר, וביתם נבנה עפ"י מסורת המקודשת מדורי דורות. הנער מאיר נשלח ללמוד בישיבתו של אחד מגדולי התקופה הרב **מרדכי וינקלר** זצ"ל (בעהמ"ח שו"ת **לבושי מרדכי**). רבו שהכיר בגדולת תלמידו קירבו עד למאוד והיה מאוכלי שולחנו. אותה עת לקח הרב וינקלר כחתן לבתו את הרב **יוסף צבי דושינסקי** זצ"ל שברבות הימים עלה לירושלים ונתמנה לראש העדה החרדית וקשר נצח נוצר בין שניהם. לאחר מכן עבר ללמוד בישיבת דודו ה'שבט סופר' בפרסבורג, שלאחר שהכיר בגדולתו עטרו בסמיכת חכמים וכן נסמך ע"י רבו הרב **מרדכי וינקלר**. לימים נשא לאשה את מרת מירל בתו של הרב **ישעיה עהרנפעלד** אב"ד שוראני, וכחלק מהסכם הנשואין הצטרף לקבל רבנו חותנו. בעיר זו ישבו גדולי תורה מתלמידי ומשפחת החת"ס סופר. בהיותו בכס הרבנות עסק בחקמת תלמוד תורה ברמה גבוהה ביותר ולשם כך הביא מלמדים מכל רחבי המדינה ושילם להם משכורת בעין יפה. כמו"כ הקים חברת משניות, חברת ש"ס ומוסדות נוספים שהצבור נצרך להם.

אחת מפעולותיו המפוארות היה הקמת מקוה חדש ומשוכלל, כאשר החידוש העיקרי שהוא בעצמו **שרטט ותכנן את צורת המקוה** **שהיה בן שתי קומות** שכמובן עמד לפי כל כלל ההלכה, מקוה זה בעיר שוראני שימש כדוגמא למקואות נוספים שנבנו באותה מתכונת, וכן המהנדסים שבנו אותו התפעלו עד למאוד מהידע המקצועי שראו אצל הרב, ואח"כ פרסומו זאת בספר מקצועי של בנייה.

מכאן פנה להקמת בנין (תרתי משמע) חשוב ביותר, הקמת ישיבה. בישיבה קיים מערכת זמנים מדויקת ומופתית של לימוד, אכילה שינה ותפילה, והעמיד תלמידים מהותיקים שיעוררו לשמירת הסדרים. באותה תקופה נהגו ברחבי הישיבות באירופה 'לאכול ימים' כלומר כל יום סעדו אצל בעל הבית אחר מאנשי העיירה, וסיפורים רבים על נוהג זה. הרב פרייא החליט לפתוח כוון חדש והוא ייסד בנין של חדר אוכל מוסדר לכל בני הישיבה. דבר זה הצריך עמל רב וכמובן כסף רב להקמתו ואח"כ לאחזקה השוטפת של חדר האוכל, כל זאת כדי שהתלמידים יוכלו לאכול בכבוד ולא בביזוי ויחזרו במהירות לתלמודם. אותה תקופה הוא מגדולי ראשי הישיבות בהונגריה, **כשנשאל דודו הרב שמעון סופר מערלי ע"י נכדו לאיוו ישיבה יקבע מקום לימודו, ענה לו שהרב אב"ד שוראני הוא הרב הדומה למלאך ה' צבאות, ולרב כזה המליצו חז"ל שתורה יבקשו מפיחו.**

תפלותיו היו תמיד בהשתכחות הנפש, תמיד התפלל בדמעות שליש, עד שהסובבים אותו ממש נרעדו מרוב פחד. בכל בוקר היה אומר ברכות השחר בקולות וברקים ובהתלהבות עצומה והיו אנשים רגילים לבוא ולהטות אוזן ולשמע ממנו ברכת התורה, וכן כוון תפלותיו אל כוונות האר"י. בכל יום היה טובל במקוה וזאת בלי שאף אחד ידע, המקוה היה בתוך ביתו, ופעם שנסע מביתו גילו זאת בני ביתו. כמו"כ היה מתנהג בחומרות גדולות אך רק לעצמו, לבני ביתו ומשפחתו התיר להנהג בשונה ממנו.

מחברי ספרים אמרו בבדיחות הדעת, **שלהגאון משוראן כדאי לשלוח ספר כי הוא עונה תמיד עם ההערה הקולעת ביותר, תמורה כספית נאה.**

הוא עצמו כתב קונטרסים על רוב סוגיות הש"ס ועל כמה מסכתות על סדר הדפים, כמו"כ היה לו קונטרס עם מאות תשובות שנשלחו אליו מרחבי העולם, אולם רובם הגדול של כתביו עלו בלהבות ונאבדו בתקופת השואה. המעט הוא טפסים בודדים מהספר עה"ת שבט מישור שנדפס לראשונה בשנת תש"ג בעצמו של ימי החורבן.

כשנסגרה טבעת החנק על יהדות הונגריה ושוולחו למחנה המוות, עמלו תלמידיו לנסות לחלצו ואכן הצליחו ופקיד הונגרי ניגש אליו שיצא מן הרכבת, אך הוא סירב להיפרד ממשפחתו וקהלו ושם עלה ונתעלה לשמי מרום עם אלפי רבבות ישראל בכ"ו בסיון תש"ד. הספר ממנו נערכה תורתו ותולדותיו, הוא מהדפסה של בן המחבר הרב **שמואל בנימין פרייא** בשנת תשל"ד, ולאחר מכן הדפסה נוספת בתשמ"ח. בקיץ תשפ"ג מצאתי עותק של הספר בחנות ספרים יד שניה בירושלים עיה"ק תובב"א.

¹¹ לא זכיתי להבין כוונתו, הרי המצוה היא דוקא תרועה, יום תרועה וכו', והתקיעה שהיא פשוטה לפנייה ולאחריה, הן כעין 'לבשו', וכל הדין בגמרא ובפוסקים מה היא התרועה שהתכוונה התורה. על כל פנים חידושו והארתו מובנים עפ"י המהלך שמובא בדבריו. אם שגיתי, אשמח שילמדוני כוונת המחבר.

¹² אפשר כוונתו שהכתוב אומר **יוֹדְעֵי** שזהו לשון הוה, ואם כן גם ההמשך היה צריך להשאר בצורה זו, **הולכין**.